

Consell Interuniversitari de Catalunya
Proves d'Accés del Batxillerat-LOGSE.
Àrea de Ciències Socials

CONCRECIÓ DELS OBJECTIUS I CONTINGUTS DEL CURRÍCULUM PER A LES PAU

HISTÒRIA

Criteris generals

1. Cal tenir en compte que la “filosofia curricular” adoptada pel Departament d'Ensenyament no ha consistit a determinar un temari tancat i ordenat de continguts conceptuals sinó que ha optat per prescriure un pla d'estudis caracteritzat per la **presentació simultània** del **contingut** i els **resultats esperats d'aprenentatge** al final de l'etapa (els anomenats objectius terminals).

2. Per tal de procedir a una proposta de concreció del currículum d'Història s'han seguit els següents criteris:

- a) Enunciar les intencions que el currículum estableix en la introducció i als objectius generals.
- b) Relacionar el contingut específic del bloc de conceptes i procediments amb els objectius terminals que s'hi refereixen.
- c) L'amplitud cronològica de la matèria.
- d) Les circumstàncies que convergeixen en les proves d'accés (durada, espais i forma).

3. En funció d'aquests criteris s'ha redactat una concreció del currículum d'Història comuna per al bienni 2003-2005 seguint el següent esquema:

- 3.1 Introducció breu justificatòria (extreta de la introducció i dels objectius generals).
- 3.2 Enunciats concrets, objecte del contingut de la prova d'accés.
- 3.3 Breu comentari a cada bloc on s'interpreti a la llum dels objectius terminals de referència.

1. Introducció

Els criteris que es poden extreure de la introducció i dels objectius generals de la matèria són els següents pel que fa a l'àmbit temporal, geogràfic i procedimental.

a) Àmbit temporal

Segons el currículum, aquesta matèria –a banda del valor educatiu del seu objecte de coneixement: respondre preguntes essencials de l'espècie humana sobre el passat i els fonaments explicatius del present a banda de fer créixer les capacitats d'anàlisi, reflexió i comunicació sobre les estructures i els processos dels diversos entorns socials— s'orienta vers la **contemporaneïtat**, amb un èmfasi **dominant en el segle XX**. Per tant, no s'hauria d'invertir més de d'un crèdit, dels quatre de que consta la matèria, a treballar els continguts corresponents al llegat històric hispànic (de la Prehistòria fins al segle XVIII). A més, tampoc s'hauria d'invertir més d'un crèdit a treballar els continguts del segle XIX.

b) Àmbit geogràfic

El marc geogràfic d'aquesta Història comuna és Catalunya dins la història d'Espanya.

c) Àmbit procedimental

Pel que fa a les estratègies conegudes com a procediments s'impulsa l'aprenentatge de les competències cronològiques i de temps històric així com l'obtenció, procés i comunicació d'informació històrica, amb un esment especial de les activitats pràctiques referides a les fonts, siguin aquestes primàries o secundàries.

En funció d'aquests criteris generals es pot concretar que els blocs de contingut hauran de ser:

- a) Majoritàriament sobre el segle XX.
- b) Amb una presència important de la Història contemporània de Catalunya dins l'Espanya contemporània (no inferior al 50%).
- c) Amb activitats sobre fonts primàries o secundàries.

2. Blocs de contingut

Atesa l'amplitud cronològica de la matèria, s'ha optat per una tria del contingut i dels objectius del currículum que se centri en els blocs de fets i conceptes 2, 3, 4 i 5, que es corresponen amb els crèdits 2, 3 i 4 de la matèria. No hi haurà, per tant, cap exercici referit al bloc 1 ("Fets rellevants i caracterització del llegat històric hispànic"), que es correspon amb el crèdit 1 de la matèria.

De l'aplicació dels criteris exposats i de la relació entre el contingut conceptual del currículum i els seus objectius terminals (**apèndix 1**), s'han concretat vuit blocs de contingut amb els seus corresponents subapartats. De l'anàlisi del bloc de procediments (**apèndix 2**) se'n dedueix el disseny de la prova.

EL CONTINGUT DE FETS I CONCEPTES PER A LES PAU

Establerts els criteris generals i analitzada la relació entre el contingut conceptuals i els objectius terminals així com dels procediments susceptibles de ser avaluats es concreta el currículum d'Història (comuna) en els següents blocs:

1: De l'antic Règim a l'Estat liberal (1808-1875)

- La construcció de l'Estat liberal: el desmantellament de l'Antic Règim i l'evolució dels principis fonamentals de les Constitucions espanyoles (1808-1873) en el seu context històric.
- La resistència absolutista: el carlisme.
- Síntesi del Sexenni revolucionari.

Els objectius terminals precisen les continuïtats i canvis a què es refereix l'enunciat. A partir d'ells, proposem una visió general de les disposicions que van desmantellar l'Antic Règim (abolició dels estaments i implantació de la societat de classes, abolició del règim senyorial, reforma agrària limitada –desamortitzacions i desvinculació-, etc.), una presentació diacrònica de l'evolució de les constitucions espanyoles en el seu context com a expressió de la construcció de l'estat liberal i una petita síntesi del carlisme com a resistència a aquesta construcció. Caldria acabar amb una breu síntesi del Sexenni revolucionari. No es tracta, doncs, de presentar en extensió tot el procés polític del segle

XIX sinó de presentar alguns fets que presentin la tensió entre continuïtats i canvis i un breu resum del Sexenni que ajudi a presentar el període de la Restauració.

2: La revolució industrial i les seves conseqüències. El moviment obrer (1834-1875)

- El procés d'industrialització a Catalunya en el context espanyol
- Les conseqüències socials de la industrialització
- El moviment obrer fins el 1875

De l'objectiu terminal 8 es desprenen sense problemes els enunciats del bloc així com també el seu marc temporal.

3: La Restauració: evolució política, social, econòmica i demogràfica (1875-1931)

- El sistema polític de la Restauració
- Les crisis polítiques del període de la Restauració (1898-1923)
- La dictadura de Primo de Rivera
- Evolució demogràfica i econòmica d'Espanya i Catalunya (1875-1931)
- Evolució del moviment obrer: socialisme i anarquisme
- Evolució de la condició femenina

Sens dubte, per l'àmbit temporal i pels objectius terminals als quals es fa referència, la Restauració constitueix un dels temes de més durada i més complexitat del currículum. Es pot considerar la dictadura de Primo de Rivera com una part del període al qual, en principi, no s'ha de dedicar un temps excessiu. En canvi d'acord amb l'objectiu 26 creiem que cal introduir en la concreció d'aquest bloc l'evolució de la condició femenina i, de manera particular, en l'àmbit català. Sembla particularment adient presentar el sistema polític de la Restauració a partir de l'anàlisi de la Constitució del 1876, la seva pràctica política, els sectors exclosos i les diverses crisis del sistema (Crisi de 1898, Llei de Jurisdiccions, Setmana Tràgica, triple crisi del 1917, etc.).

4: El catalanisme polític: precedents, aparició i evolució (1833-1931)

- Les arrels del catalanisme polític: cultura, consciència i identitat nacional catalana al segle XIX abans de la Restauració.
- Les formulacions del catalanisme polític fins a la Segona República.
- La Mancomunitat de Catalunya.

Dels objectius terminals que fan referència a aquest bloc es desprèn de manera clara que cal presentar a l'aprenentatge de l'alumnat les arrels del nacionalisme català del segle XIX. Triem la data de 1833 (*Oda a la Pàtria*, de Bonaventura Carles Aribau) com a data significativa d'origen, tot i que el currículum no hi fa referència explícita. Es presenten primer les diverses arrels que confluïran en el catalanisme polític – renaixença, federalisme, carlisme, etc.—les formulacions ideològiques principals (obres de Valentí Almirall, Torras i Bages, etc.), l'hegemonia conservadora amb la figura de Prat de la Riba, els diversos partits polítics catalanistes del segle XX i, finalment, l'obra de govern de la Mancomunitat. Caldria també fer una referència explícita als partits no catalanistes, especialment al Partit Radical d'Alejandro Lerroux.

5: La Segona República (1931-1936)

- El pas de la dictadura a la República. La Constitució republicana.
- Evolució demogràfica i econòmica d'Espanya i Catalunya durant el període republicà.
- Les grans fases polítiques de la República: modernització i resistències.
- La Generalitat Republicana: l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia, l'evolució política i l'obra de govern. L'hegemonia del catalanisme d'esquerres.
- La condició femenina durant la Segona República

S'entén el període de la Segona República com el període que arriba fins el 1936 tot i que de fet va existir fins l'1 d'abril del 1939. Tanmateix en el període de guerra civil es tractarà en el bloc següent. Els enunciats de concreció del currículum es poden deduir directament dels objectius terminals del currículum. També cal tenir present la part de l'objectiu 26 (sobre la condició femenina) atès que és el període en el qual les dones voten per primer cop a Espanya i a Catalunya el dret matrimonial les equipara legalment per primera vegada a la història amb l'home.

6: La guerra civil (1936-1939)

- Causes de la guerra civil espanyola i plantejament del conflicte. El context europeu.
- Les fases militars de la guerra
- Reacció i revolució a les rera-guardes. Feixisme, anarquisme, socialisme i comunisme davant la guerra. La repressió.
- La guerra civil a Catalunya: col·lectivitzacions, la revolució social i les lluites pel poder (fets de maig del 1937).

També dels objectius terminals es poden deduir fàcilment els enunciats dels blocs. La guerra civil, autèntica cesura de la història espanyola i catalana del segle XX constitueix un dels temes més importants per a una comprensió de la història contemporània fins i tot en els nostres dies. Destriem la necessitat de parlar de les causes de la guerra civil, la presentació breu de les fases militars, les reaccions socials a les rera-guardes fent un especial estudi de les actituds ideològiques davant del conflicte així com dels principals conflictes i realitzacions revolucionàries a la zona catalana.

7: El franquisme (1939-1975)

- Gènesi, fonaments ideològics i naturalesa del règim franquista.
- Les principals etapes polítiques del franquisme
- Evolució econòmica i demogràfica.
- Evolució del moviment obrer.
- La repressió i la resistència. Els intents de desnacionalització i repressió cultural de Catalunya.
- L'evolució de la condició femenina

Els objectius terminals permeten concretar fàcilment els enunciats referits al bloc del franquisme. Atès que la condició femenina sofreix un important retrocés respecte del període republicà constitueix un assumpte particularment apte per identificar continuïtats i canvis així com retrocessos importants en la dinàmica històrica (aspecte que també es pot estudiar en l'evolució econòmica i cultural) se'n fa un esment especial (atesa, a més, la transversalitat de l'objectiu terminal 26).

8: La transició i la democràcia (1975-1986)

- La transició de la dictadura a la democràcia (1975-1982)
- La Constitució de 1978 i l'Estatut d'Autonomia del 1979.
- Evolució demogràfica i econòmica a Espanya i Catalunya
- Evolució política de la Catalunya autònoma (1980-1986).
- El govern del PSOE (1982-1986)

També en aquest cas els objectius terminals permeten deduir el contingut concret d'aquest bloc.

Apèndix 1

Relació dels fets i conceptes amb els objectius terminals Blocs Objectius terminals de referència

1. De l'Antic Règim a l'Estat liberal: continuïtats i canvis principals [Apartat 2.1]

- *Situar cronològicament alguns esdeveniments rellevants de la història de Catalunya i d'Espanya al segle XIX, tot exposant la relació existent de continuïtats i canvis entre l'Antic Règim i la implantació del liberalisme tot fent referència als aspectes més importants de les constitucions, a les guerres carlistes i a les desamortitzacions [Objectiu terminal núm. 6]*

2. La revolució industrial i les seves conseqüències (moviment obrer) [Apartat 2.3]

- *Elaborar una síntesi del procés d'industrialització de Catalunya en el marc de la industrialització a Espanya, tot analitzant alguns dels canvis i crisis socials provocades per aquest fenomen i el naixement i evolució del moviment obrer al segle XIX. [Objectiu terminal núm. 8]*

3. La Restauració (1875-1931): evolució política, social, econòmica i demogràfica [Apartats 2.4, 3.1 i 3.2]

- *Descriure el sistema polític de la Restauració analitzant-ne alguns fets significatius i situant-lo en el seu context històric [Objectiu terminal núm. 9]*
- *Exposar, tot analitzant-les a partir de fonts històriques i a propòsit d'alguns conflictes socials concrets, les principals ideologies i formes de vida del moviment obrer a Catalunya i Espanya durant el segle XX [Objectiu terminal núm. 11]*
- *Analitzar el procés polític i les diverses crisis de la Restauració des 1898 fins a la proclamació de la República [Objectiu terminal núm. 12]*
- *Exposar l'evolució de la situació demogràfica i econòmica a Catalunya i a Espanya fins a l'esclat de la Guerra Civil utilitzant diversos tipus de fonts per fonamentar els judicis i valoracions. [Objectiu terminal núm. 13]*
- *[Part de l'objectiu 8 –evolució moviment obrer—entra en aquest capítol. Vide ad supra]*
- *Distingir l'evolució al llarg del segle XX dels conceptes bàsics de les ideologies polítiques i socials: liberalisme, nacionalisme, socialisme, anarquisme, feixisme, i identificar imatges paradigmàtiques de la història del segle XX i fent referència al desenvolupament d'aquestes ideologies al nostre país [Objectiu terminal núm. 17]*

4. El catalanisme polític: precedents, aparició i evolució. [Apartats 2.2, i 2.5]

- *Establir relacions entre les formes ideològiques i culturals d'una banda i la consciència i identitat nacional catalana al llarg del segle XIX a partir de diverses fonts primàries o secundàries [Objectiu terminal núm. 7]*
- *Exposar els fonaments ideològics, els personatges, les obres principals i els fets més rellevants de govern (Mancomunitat) del catalanisme polític fins a la proclamació de la Segona República [Objectiu terminal núm. 10]*
- *Distingir l'evolució al llarg del segle XX dels conceptes bàsics de les ideologies polítiques i socials: liberalisme, nacionalisme, socialisme, anarquisme, feixisme, i identificar imatges paradigmàtiques de la història del segle XX i fent referència al desenvolupament d'aquestes ideologies al nostre país. [Objectiu terminal núm. 17]*

5. La Segona República

[Apartats 3.3 i 3.4]

- *Exposar, tot analitzant-les a partir de fonts històriques i a propòsit d'alguns conflictes socials concrets, les principals ideologies i formes de vida del moviment obrer a Catalunya i Espanya durant el segle XX [Objectiu terminal núm. 11]*
- *Exposar l'evolució de la situació demogràfica i econòmica a Catalunya i a Espanya fins a l'esclat de la Guerra Civil utilitzant diversos tipus de fonts per fonamentar els judicis i valoracions [Objectiu terminal núm. 13]*
- *Analitzar el període de la Segona República i resumir les aportacions de la Generalitat de Catalunya, així com les continuïtats i canvis respecte dels períodes anteriors [Objectiu terminal núm. 14]*
- *Relacionar a grans trets la intensificació del procés d'industrialització amb l'evolució demogràfica, les grans migracions, l'organització urbana i els mitjans de transport, les organitzacions obreres i les seves principals reivindicacions a Catalunya i a Espanya des de la Segona República fins a l'actualitat [Objectiu terminal núm. 25]*

6. La Guerra Civil.

[Apartat 3.5]

- *Enumerar i Interpretar les causes i explicacions que van motivar la Guerra Civil i, en especial, les que fan referència a Catalunya [Objectiu terminal núm. 15]*
- *Relacionar els esdeveniments de la Guerra Civil amb la situació política i ideològica del marc europeu, analitzant d'una manera especial la mentalitat del socialisme i de l'anarquisme espanyol [Objectiu terminal núm. 16]*
- *Distingir l'evolució al llarg del segle XX dels conceptes bàsics de les ideologies polítiques i socials: liberalisme, nacionalisme, socialisme, anarquisme, feixisme, i identificar imatges paradigmàtiques de la història del segle XX i fent referència al desenvolupament d'aquestes ideologies al nostre país [Objectiu terminal núm. 17]*
- *Exposar els principals problemes (lluïtes pel poder, revolució social, crisi econòmica, col·lectivitzacions) durant la Guerra Civil a Catalunya, tot valorant-los críticament a través de fonts contraposades [Objectiu terminal núm. 18]*

7. El franquisme

[Apartats 4.1, 4.2, 4.3, 4.4 i 4.5]

- *Analitzar fonts a través de les quals s'exposi la gènesi ideològica, els suports socials i econòmics i la naturalesa del règim franquista i les característiques de la repressió exercida sobre la societat espanyola [Objectiu terminal núm. 19]*
- *Elaborar una síntesi de les diverses etapes del franquisme a Espanya a partir de diverses fonts primàries i secundàries, tot relacionant les seves repercussions econòmiques i demogràfiques a Catalunya, en especial al llarg de la dècada dels 60 [Objectiu terminal núm. 20]*
- *Realitzar un o més petits treballs d'indagació aplicant algunes tècniques pròpies del mètode històric a partir de fonts orals i d'altres tipus sobre alguns fets o crisis més significatius de l'etapa franquista o de la transició democràtica a Catalunya [Objectiu terminal núm. 21]*
- *Relacionar a grans trets la intensificació del procés d'industrialització amb l'evolució demogràfica, les grans migracions, l'organització urbana i els mitjans de transport, les organitzacions obreres i les seves principals reivindicacions a Catalunya i a Espanya des de la Segona República fins a l'actualitat [Objectiu terminal núm. 25]*

8. La transició i la democràcia (1975-1986)

[Apartats 5.1, 5.2, 5.3, 5.4 i 5.5]

- *Analitzar i resumir el procés de la transició a la democràcia des de la mort de Franco fins a les primeres eleccions efectuades d'acord amb la Constitució de 1978. [Objectiu terminal núm. 22]*
- *Identificar tot comentant-los, aspectes rellevants de la Constitució de 1978 i de l'Estatut de 1979, interpretant alguns dels textos a la llum del context històric del moment [Objectiu terminal núm. 23]*
- *Situar els fets més rellevants de caire polític, econòmic i social de la segona Generalitat del segle XX, des del 1980 fins el 2000 i efectuar-ne un balanç crític en el marc de l'evolució política espanyola [Objectiu terminal núm. 24]*
- *Relacionar a grans trets la intensificació del procés d'industrialització amb l'evolució demogràfica, les grans migracions, l'organització urbana i els mitjans de transport, les organitzacions obreres i les seves principals reivindicacions a Catalunya i a Espanya des de la Segona República fins a l'actualitat [Objectiu terminal núm. 25]*
- *Plantejar els reptes principals per a l'economia catalana i espanyola que ha representat la integració d'Espanya a la Unió Europea [Objectiu terminal núm. 29]*

Els objectius terminals **1, 2, 3, 4 i 5**, corresponen al bloc 1 de continguts de fets i conceptes i, com s'ha dit, no hi haurà cap exercici que s'hi refereixi.

Els objectius terminals 26 i 27 són de caràcter transversal, per tant, aplicables a tots els blocs i apartats:

- *Identificar i descriure a través de fonts l'evolució de la condició femenina a Catalunya i a Espanya durant el segle XX valorant, en el seu cas, els seus avanços i retrocessos, les continuïtats i els canvis i la seva possible relació amb les circumstàncies històriques. [Objectiu terminal núm. 26]*
- *Manejar les divisions convencionals que s'utilitzen per dividir la història i identificar-les en la història de Catalunya i d'Espanya, tot interrelacionant els trets bàsics d'ordre econòmic, social, polític i cultural que els caracteritzen a fi de prendre consciència de la realitat nacional catalana i d'identificar els elements del passat que sobreviuen en l'actualitat. [Objectiu terminal núm. 27]*

Els objectius terminals 28, 30 i 31 són de caire actitudinal i per aquest motiu resulten difícilment avaluable en una prova selectiva feta durant un temps reduït i un sol cop.

APÈNDIX 2

El bloc de procediments

El bloc de procediments s'estructura en **quatre** grans eixos i ha de ser present a tots els temes com a contingut específic tant en l'ensenyament com en la manifestació dels resultats d'aprenentatge. Aquests són:

- a) Aplicació de categories temporals i de temps històric
- b) Obtenció d'informació històrica
- c) Processament d'informació històrica
- d) Aplicació i comunicació de la informació històrica

De les divisions i precisions que el currículum estableix per a aquest bloc **són avaluables parcialment** en una prova de les característiques de les PAU les següents competències que hauran d'estar presents parcialment d'una manera o altra en els exercicis:

Estratègia general Tècnica o procediment avaluable a les PAU

- a) Aplicació de categories temporals i de temps històric
 - *Ús de la cronologia i codis per a la mesura del coneixement històric*
 - *Utilització de la representació gràfica del temps històric pel que fa a successions i a simultaneïtats*
 - *Identificació de les continuïtats i canvis en la successió de diversos períodes o moments històrics*
- b) Obtenció d'informació històrica
 - *Utilització de fonts primàries o secundàries textuals, gràfiques, cartogràfiques per a l'obtenció d'informació de naturalesa històrica*
- c) Processament d'informació històrica
 - *Identificació, selecció, comparació, organització i classificació de diversos fets històrics segons la seva naturalesa (polític, militar, social, econòmic, ideològic, culturals o artístic) i a partir de criteris explícits.*
 - *Situació geogràfica de l'àmbit espacial dels diversos fets històrics a través de l'ús de registres cartogràfics.*
 - *Establiment de relacions entre diversos fets històrics a través de l'ús de registres cartogràfics.*
 - *Establiment de relacions entre diversos fets de naturalesa històrica i les seves possibles interpretacions.*
 - *Identificació de similituds i diferències en el marc d'una explicació històrica*
- d) Aplicació i comunicació de la informació històrica
 - *Aplicació del vocabulari històric a informacions rebudes prèviament o davant de propostes de nova informació.*
 - *Interpretació de fonts textuals de naturalesa històrica o en funció de la seva virtual o potencial informació de caràcter històric.*
 - *Formulació de conceptualitzacions històriques referides a estructures o processos.*
 - *Elaboració i expressió d'explicacions i conclusions sobre fets de naturalesa històrica a partir d'alguns dels registres gràfics, estadístics, textuals i cartogràfics.*